

Hayat

*Hayata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalım !...*

Nietzsche

Cilt VI. 31 Temmuz 1929. Sayı : 136

Musahabe

Meslekî tedrisat

Maarif Vekâleti bir sene var ki meslekî tedrisat meselesile uğraşmağa başladı. Fakat bu meseleye hariçten bakanlar düne kadar Ticaret ve Ziraat Vekâletine bağlı olan mekteplerin Maarif Vekâletine geçmesi tarzında telâkki ediyorlar. Onun içindir ki bu tebeddülü nihayet mevcut mekteplerin bir merci değiştirmiş olmasından ibaret sayıyorlar.

Eğer meslekî tedrisatla iş-tigal beş altı mektebin maarife raptedilmesinden ibaret ise ortada değişen mühim birşey olmaması lâzım gelir. Halbuki hakikatte böyle değildir ve böyle olmamalıdır. Devletin vazifeleri hakkında, tahsil mefhumunda yeni telâkkiye sahip olmadıkça meslekî tedrisatın esaslı programı çizilemez.

Bu yeni telâkki nedir ?

Bilhassa iki asırdanberi her yerde devletin yapmağa mecbur olduğu işler hakkındaki fikirler mütemadiyen genişliyerek gitmiştir. On dokuzuncu asrın ilk nısfında Devlet Vazifeleri meyanında kat'iyen görülmiyen işler, ikinci nısfında doğrudan doğruya Devlet hizmetleri olmuştur. Devlet vazifeleri asayiş te-

minden, vatani müdaffaadan Mahkemeler ile adaleti korumaktan ibaret olmasını isteyen Liberal mektebin bugün yaşıyan taraftarları bile artık bu dar görüşü bırakmışlardır.

Asrın bu gidişi devletin tahsil ve terbiye hususundaki mefhumunu da değiştirmiştir. İki asır evel vatandaşları okutmak hiçbir yerde Devletin vazifesi değildi, şimdi her yerde en aslî bir vazifedir.

Fakat sanayi inkilabının yarattığı bu günkü cemiyetler için yalnız ilk tahsili vermek kâfi gelmiyor.

Onun yanında bu günkü sanayi hayatına intibak edecek ve aynı zamanda demokrasilerin icap ettirdiği vazifeleri görecek vatandaşları yetiştirmek te bir vazife olmağa başlamıştır. Terbiye ve tahsil sisteminde istenilen bilgilerin ekserisi bu günkü iktisadî hayatın vücuda getirdiği muhite yarıyacak fertler yetiştirmek arzu ve esasına müstennittir.

Terbiye ve tahsil işle uğraşanların bu hususta istedikleri şunlardır:

1 — Mekteplerde terbiye sistemi Fabrika, Ticaret, İş ve Entrepreneur hayatının iktiza

ettiği kabiliyetleri verecek mahiyette olmalıdır.

2 — Devlet sanayi hayatının iktiza ettiği Mühendis, teknisyen yetiştirmelidir.

3 — İş bölümü işçiye dar görüşlü yapıyor, makineleştiriyor. Devlet, belediye ve diğer teşkilât işçiye kendi işinin muhtelif cephelerini gösterebilmeli, zihnen inkişafına çalışmalıdır.

4 — İşçi makineleştikten çok zaman iyi vatandaş olması için lâzım gelen malûmatı haiz bulunmıyor. İşçiye bu malûmatı vermeğe çalışmalıdır.

5 — Devlet, belediye ve diğer teşkilât çıraklık müddetini kısaltmak ve vatandaşları hemen iyi bir müstahsil yapabilmek için tedbirler almalıdır.

6 — Umumî bir mana ile istihsalatı artıracak ve tanzim edecek tedbirler almak devletin vazifesidir. Buna istinaden vatandaşların kendi işlerinde daha iyi müstahsil olabilmeleri için onlara malûmat cihetile de yardım eylemelidir.

Bu sayılan noktaların birincisi umumî terbiye meselesi içinde düşünülecek cihettir.

Dostoïevski

Büyük Hikâye

MUNİSLER

Türkçeye nakleden: AHMET RAGİP

Yine bana masayı mı işaret etmek istiyorsunuz? Onunla ne ispat edilecek ki? Masanın üstünde yatan, şahsiyetini hareketile ispat mı etti? Ah yarabbim!... Dinleyiniz: O zamanlar onun bana karşı olan muhabbetinden şüphe edemezdik. Öyle sık sık boynuma atılırdı ki... Binaenaleyh, beni seviyordu... Her halde beni sevmek istiyordu. Evet, mutlaka öyledir: O beni sevmek *İSTİYORDU*. Beni sevebilmeye cehtediyordu. Sonra, onun benim için mazeret arayabileceği her hangi bir liyakatsizliğim, bir kusurum da yoktu. Bu nokta pek mühimdir! Ben faizciyim mi diyorsunuz? Onu herkes de diyor. Bunda ne var ki? En âlicenap bir adamın bir faizci olmuş olmasında elbette bir sebep vardır. Görüyorsunuz?... Bazı fikirler vardır ki... Yani, demek istiyorum ki.. Bazı fikirler kelime ile ifade edilmeye kalkışıldığı vakit... Budalaca düşerler... Söyliyen de söylediğine pişman olur. Niçin mi? İşte onun için.. çünkü biz fenayız; biz bir hakikata bile tahammül edebilmekten aciziz. Vallahi başka bir sebep bilmiyorum. Demin "en âlicenap bir adam," diyordum. Kulağa ne gülünç geliyor, değil mi? Fakat bu doğru sözdür. Sözüm hakikattir! Evet, istikbalimi temin etmek benim *HAKKIMDI*, binaenaleyh faizle para ikraz etmek de bir *HAK*-tı. Siz, yani siz değil insanlar, beni reddettiler; muhkirane bir sükûtle beni aralarından taredettiler. Kendilerine karşı beslediğim muhabbet ve merbutiyete mukabil onlar beni madamülhayat lekelediler. En namuslu insanken alnıma namusszluk damgası yapıştırdılar. Binaenaleyh kendimi onlardan aşılmaz bir dıvarla tecrit etmek, otuz bin Ruble biriktirip meselâ Krım'da, deniz kenarında, dalgalar, bağlar arasında bu para ile alacağım çifliğime çekilmek, benim hakkımdı. Herkesten uzak... İnsanlardan uzak... Mamafih kin beslemeksizin... Bağrım

emellerim, yanımda zevcem, etrafımda çocuklarımla — Çocuklarımız olursa — ömür geçirmek...

Şimdi kendi kendime konuşuyorum da onun için düşüncelerimi böyle cehren söyleyebiliyorum. Fakat bunları ona o zamanlar böylece anlatmak kadar budalaca bir şey tasavvur edilebilir mi? İşte mağrurane sükûtin iç yüzü. Yalnız bundan o ne anlıyabilirdi ki? O, onaltı yaşile, o bahar hayatı, benim keder ve mazeretlerimi idrak edebilir midir? — Bir tarafta lüzumundan fazla safiyet ve doğruluk, gençlik kanaatleri, güzel bir ruhun kısa görüşleri, diğer tarafta ikraz kasası. Bu sonuncu kefeğe ağır bastı.

(Bundan başka ben alçağın biri midim? İşlerimde namusluca hareket ettiğimi, kimseyi sıkboğaz etmediğimi görmüyor midir?)

Yer yüzünde bir hakikati ilândan müşkil ne var? Bu zahirde sevimli, müşfik ve sevgili kul, bu munis, bana zulmediyordu. Hem de tahammül edemiyeceğim ıztıraplar ve işkencelerle... Şayet bunu sizden saklamağa muvaffak olsaydım boyuna kendi kendimi ithamda devam edecektim. Siz zannediyor musunuz ki ben onu sevmiyordum? Kim diyor ki ben onu sevmiyorum!... İşte görüyor musunuz... Kaderin fena bir cilvesi, acı bir istihzası, bir anda bütün hayatımızı mahv ve perişan eder. Biz hepimiz tel'in olunmuşuzdur; insanların bütün haytı bir lanet ve musibettir! (Benim ki herkesinkinden fazla!) Şimdi bir noktada hata etmiş olduğumu eyice görüyorum: Bir yerde hesapta yanıldım! Plânım güneş gibi aşikârdı! «Mağrur ve sert. Manevî teselliye müftekir olmaktansa, ıztıraplarını gizle!» Yalan söylemedim, inanınız yalan söylemedim! O benim ne kadar âlicenap olduğumu sonra anlayacak ve bunu idrak edince beni on kat fazla takdir edecek, niha-

yet ellerini kavuşturup önümde dizçökecek. İşte plânım bundan ibaretti. Yalnız bir şey uygun gelmedi; mutlaka bir noktada yanıldım. Lâkin yeter, yeter artık! Şimdi kimden af talep edeyim? Giden gitti. Haydi vakur ol ve kendini bil! Kabahatli sen değilsin! Şimdi doğruyu söyleyeceğim; hakikatle yüz yüze gelmekten kokmıyorum: her şeyde kabahatli odur, yalnız o!

V

Munis isyan eder.

Aramızdaki ihtilâf şöyle başladı.

Onun aklından birdenbire yeni bir rüzgâr esti. Bize getirilen rehinler hakikî değerlerinin fevkinde kıymet vermek arzu ve hevesine kapıldı. Vakıa o bu mesele hakkında benimle münakaşa etmeğe kadar rıza gösterdise de ben kabul etmedim. İşte o zaman şeytan başıma dul bir binbaşı karısını muşallat etti. İhtiyar kadın, ölen kocasının bir hediyesini - Tabîî muazzez bir yadigâr - bana rehin olarak getirdi: altın bir madalyon. Bunun üzerine ona otuz Ruble verdim. Defatla yalvardı, yakardı, söyledi söyledi, yadigârı iyi hifzetmeli imişiz; kendisi mutlaka onu rehinden kurtaracakmış v.s. v.s...

İstedigini kısaca vaddettim. Beş gün sonra yine geldi ve madalyonu, getirdiği topu topu sekiz ruble kıymetindeki bir bilezikle değiştirmekliğimi rica etti. Tabiatile değiş tokuşa yanaşmadım. Fakat dessor karı zevcem gözlerinde galiba bir şeyler okumuştı, çünkü bir kaç gün sonra tekrar geldi. - Ben evde yoktum - zevcem de onun bileziğini madalyonla değişti.

Aynı gün meseleyi öğrendim. Ona itidal ve temkinle, yapılan şeyin bir hata olduğunu fazla rikkat ve safiyete kapılmamak lâzımgeldiğini, anlattım. O, yatağın üzerinde idi; yere bakıyor ve sağ ayağının ucuyla halıya hafif hafif vuruyordu. (Bu onun hususiyetlerinden.) Dudaklarında hiç te iyi bir şey ifade etmiyen bir tebessüm gezinip duruyordu. Ona hilm ile, meselede benim akçemin mevzuubahs olduğunu, hayatı kendi gözlerimle görmek benim hakkım olduğunu ve onu evime alırken bu hususta kendisinden gizli bir şey saklamış olmadığımı, ihtar ettim. Birdenbire bütün vücudu titriyerek yerinden sıçradı ve - ne zannedersiniz - deli gibi ayakları üzerinde tepinmeye başladı. Bu bir an için o sanki bir canavardı, tamamilе vahşileşmişti. Hayretten dondum. Böyle bir sahneyi doğrusu ondan hiç beklemezdim. Fakat nefsime olan hakimiyetimi kaybetmedim, kırıpkıklarım bile kırırdanmadı ve ona yine evvelkisi gibi tabîî ve sakin bir sesle, kendisini bundan böyle benimle birlikte çalışmaktan muaf tuttuğumu söyledim. Yüzüme karşı

kahkaha ile güldü ve evden dışarı fırladı. Fakat onun evi terketmeye hakkı yoktu: nişanlılık devresinde biz bunu evvelce aramızda kararlaştırmıştık.

Akşama doğru eve avdet etti; bir kelime söylemedim. Ertesi günü, daha sabah erkenden, çıktı, gitti, daha öbür gün yine.

Dükânı kapadım, teyzelere gittim. İzdivaçtanberi teyzelerle münasebeti kesmiştim; ne onlara eşigimi aşmaya müsaade etmiş ne de biz onlara gitmiştik. Onun teyzelerin yanına da uğramadığı tahakkuk etti. Teyzeler beni merak ve alâka ile dinlediler. ve kahkaha ile güldüler: — Oooo..h! size lâyıktır, dediler. Ben ise böyle bir alayı beklemiyordum. Bu münasebetle teyzelerin gencini, yani ihtiyar kızı yirmi beş Ruble ile kandırdım. Ona paranın yetmiş beş Ruble mabadi olduğunu söyledim. İki gün sonra bana geldi ve haber verdi:

— İşte bir zabitin, sizin eski alay arkadaşlarınızdan mülâzım "Yezimoviç", in parmağı var.

Pek çok hayret ettim. "Yezimoviç", in alayda da bana zararı dokunmuştu,

Bu hayasız herif bundan bir ay evel bir şey rehin etmek bahanesile dükânıma gelmiş ve iyi de hatırlıyorum, karımla tanışmaya yeltenmek istemişti. Fakat derhal yanına yaklaşarak eski münasebetimize güvenip te bir daha eşigimizi aşmaya cür'et etmemesini ona ihtar etmiştim. Mamafih evvelce buna o kadar ehemmiyet atfetmemiş ve hareketini sadece küstahlık addetmiştim. Mahut teyze şimdi, zevcemın onunla baş başa buluşacağını haber veriyor ve buluşma mahalli olarak da teyzenin eski tanıdıklarından "Jülya Samsonova", nın evi gösteriliyordu. Bütün işi çeviren bu kadın bir duldu. Üstüne bir de miralay karısı idi. — zevceniz işte bu kadına gidiyor.

Tasviri kısa keseceğim: bütün mesele toptan yekûn bana takriben üç yüz Rubleye oturdu. Fakat buna mukabil, iki gün içinde karımın "Yezimoviç", le telâkisi esnasında yan odada bulunarak baş başa careyan edecek olan muhavereyi dinliye bilmek hakkını kazandım.

O akşam ikimiz arasında, kısa fakat mühim bir vak'a geçti.

O akşama doğru eve gelmişti; yatağının üstüne oturdu ve bana nispet vermek ister bir tavırla, yine ufacık ayağıla halı üzerinde oynamaya başladı. Ben onu öyle görünce, birdenbire zevcemın şu son ay zarfında, daha doğrusu şu son onbeş gün içinde, tabiatını çok değiştirdiği, nazarı dikkatimi celbetti.

— Devam ediyor —